ÇETİNKAYA, E. (2023). "L. N. Tolstoy'un Dünyasında Köylü Olmak: Polikuşka (Поликушка)". *Karadeniz Araştırmaları*. XX/77: 279-294.

L. N. TOLSTOY'UN DÜNYASINDA KÖYLÜ OLMAK: POLİKUŞKA (ПОЛИКУШКА)

Ersin ÇETİNKAYA*

ÖZ

Rusya İmparatorluğu tarih sahnesine çıktığı günden itibaren içerisinde çok çeşitli sınıfları barındıran bir ülke olarak varlığını sürdürür. Kadim bir geçmişe sahip olan ülke, dışta savaşlarla uğraşırken kendi içerisinde insanların yaşam koşulları bakımından birçok sorunla yüzleşir. Ülkenin demagojik yapısının büyük çoğunluğunu oluşturan köylüler/toprak köleleri ise en çok problem yaratan konudur. Özellikle 19. yy. Rus edebiyatı yazarlarının eserlerinde sık sık işlediği ve eleştirdiği bu konu, 1861 yılında toprak köleliğinin kaldırılmasıyla tamamen sona ermez. Çarlık bildirgesindeki reforma rağmen getirilen şartlar küçük insanların yaşamlarında büyük bir iyileşme yaşanmasını sağlamaz. Köyde toprak kölesi olarak çalışan insanlar yayınlanan bildiriye göre toprak alma hakkına sahiptir, fakat sunulan koşullar ağır ve fiyatlar yüksek olduğu için çareyi şehirlere gidip çalışmakta bulurlar. Bunun sonucunda ise köylerde var olan kölelik şehirlerde devam eder ve bu insanlar ağır şartlar altında az bir ücretle çalışmak zorunda kalır. Dolayısıyla yaşanan sıkıntı sadece boyut değiştirir ve küçük insanların problemleri devam eder. L. N.Tolstoy'un 1863 yılında kaleme aldığı "Polikuşka" eseri de tam bu dönemde yaşanılan gelişmeler üzerine yazar tarafından kaleme alınır. Sanatkârın keskin gözlem gücüyle aktardığı eserde dönem içerisinde yaşayan köylülerin her ne kadar toprak köleliği kaldırılsa da yaşadığı sıkıntılı durumları, hayat şartları, eğitimsizlikleri ve buna bağlı olarak toplumda yaşanan ahlaki yozlaşma gözler önüne serilir. L. N.Tolstoy tarafından kaleme alınan eseri, edebî bir yapıtın derinlemesine incelenmesine olanak sağlayan yapı ve izlek bağlamında ele almak çalışmamızın özünü oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: L. N. Tolstoy, Polikuşka, Yapı ve İzlek, Köylüler, Toprak Köleliği.

BEING A PEASANT IN THE WORLD OF L. N. TOLSTOY: "POLIKUSHKA (ПОЛИКУШКА)"

ABSTRACT

The Russian Empire has been a nation of many social classes since day one. Despite its ancient past, its people have faced many problems in terms of the living conditions and wars abroad. Peasants/land slaves make up the majority of its demagogic structure, and pose the biggest issue – one so important that This issue, it was widely handled and criticized by 19th century Russian writers. Moreover, the abolition of land slavery in 1861 still did not resolve it either. Moreover, reforms made to the tsarist manifesto did not improve people's lives. According to one source, slaves in the village have the right to buy land. However, in reality the conditions offered were heavy and the prices high, thus forcing many to migrate to major cities for work, and in turn shifting slavery from the village to the city, where the same vicious cycle continued. Tolstoy penned a novella in 1863 on the developments of that era. His keen observation skills enabled him to accurately portray and reveal what villagers in cities were up against in the period, their living conditions, lack of education, and consequently the moral corruption in Russian society. In this study, we shall examine L. N. Tolstoy's book in depth structurally and thematically. Markedly, he very much defended their (i.e. peasants) rights and freedoms for most of his life.

Keywords: L. N. Tolstoy, Polikushka, Structure and Theme, Peasants, Slavery.

Araştırma Makalesi
Makale Gönderim Tarihi: 23.11.2023; Yayına Kabul Tarihi: 15.02.2023

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yabancı Diller Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Rusça Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı, ANKARA; ORCID: 0000-0003-1475-8421, E-posta: ersin.cetinkaya@asbu.edu.tr

Giriş

Rusya'nın Tula Eyaleti'nde Yasnaya Polyana yurtluğunda 1828 yılında hayata gözlerini açan L. N. Tolstoy, 82 yıllık yaşamı boyunca hem edebî hem de felsefi bağlamda dünyada çok ses getiren yazarlardan birisi olur. Yazarın keskin gözlemi, tasvirlerinin çarpıcılığı ve edebî sanatı onun hem dünya hem de Rus edebiyatının klasikleri arasında yer almasına vesile olur. Yazar, sahip olduğu ekonomik imkânların getirisi ve küçük yaşta iyi bir eğitim almasıyla birlikte çocuk yaşlarda eserler kaleme almaya başlar. Yazarlık serüveninin bir ön hazırlığı niteliğinde olan bu yazılardan ziyade L. N. Tolstoy'un günlük tutması da edebî olgunluğa ulaşması bakımından önemli bir yerdedir. On dokuzuncu yüzyılın en çok dikkate alınması ve üzerinde araştırılması gereken en önemli kişilerinden biri olan (Kansu, 2016, s. 65) L. N. Tolstoy, dünyayı farklı gözlerle gören ve bu doğrultuda düşüncelerini oluşturan bir yazar olarak karşımıza çıkar. Yazar, çağdaşları tarafından hem pişman bir aristokrat ve ataerkil Rus köylülüğünün çıkarlarının sözcüsü, hem devrimci hem de Hristiyan anarşisti olarak görülür (Volkov, 2010, s. 17). Edebî sanatı bağlamında N. M. Karamzin ve A. S. Puşkin'den itibaren oluşan Rus edebî geleneğinden sıklıkla yararlanarak kendi özgün tarzını oluşturur. Akademik eğitim bağlamında çeşitli hareketlenmeleri olsa da tam bir üniversite eğitimi almaz ve yaşamı için çok önemli bir noktada bulunan Yasnaya Polyana'ya dönerek köylülerin içine karışır.

> "Yazarın önemi şüphesiz öncelikle edebiyat konusundaki üstün niteliklerinden ileri gelmektedir; fakat edebiyat alanında bu bilinirliğini ve yaygın şöhretini artıran; onun düzgün ahlakı, soylu ve orijinal görüşleri, insanın doğası ve zaafları hakkında yorulmak bilmeden inceden inceye araştırmaları ve özellikle insanoğlunun yaşam şekli ile yaşam esasları arasındaki kurduğu sıkı ve samimi ilişkidir" (Kansu, 2016, s. 65).

Yasnaya Polyana, L. N. Tolstoy'un hem dünyevi hem de edebî yaşantısı noktasında önemli bir yerdedir. Tolstoy açısından buranın önemi anılardan ziyade, hafızanın kavrayış yetisinin ötesinde olaylarda ve kişiliklerde görülür (Wilson, 2019, s. 63). Edebî eserleri için ilham kaynağını bir yandan bu yerdeki doğal varoluştan alırken diğer yandan da hayatı boyunca olumlu olarak savunacak olduğu köy yaşantısının yüceliğini benimser. Yazarın ilk dönem eserlerine bakıldığında gerçekçi bir çizgide *sanat sanat içindir* anlayışında hareket ettiği görülür. İlk dönem edebî faaliyetleri içinde gün yüzüne çıkan "Savaş ve Barış", "Anna Karenina" gibi romanları ve "Polikuşka", "Üç Ölüm", "Tipi" gibi uzun öyküleri bu dönemin mahsulleridir. Hayat içerisinde bir çıkış araması süreci ile sanatkârın hem yaşamında hem de edebî serüveninde bir kırılma yaşanır. Dini bağlamda da etkilerinin görüldüğü bu kırılma, L. N. Tolstoy'un soyluluğundan nefret eden, metadan ziyade uhreviliğin önem kazandığı bir dönem yaşamasına vesile olur. Dünyevi yaşamında gerçekleşen bu değişimin etkileri kuşkusuz kendisini sanatkârın edebî yaşantısında da hissettirir. Edebiyat bilimi, dünya halklarının sanatsal edebiyatını inceler, amacı da, bunların biçim ve içeriklerinin gelişimindeki yasalılıkları ve özellikleri açıklayabilmektir (Pospelov, 2014, s. 17). Bugün dahi dünya edebiyatında önemli bir yerde bulunan ilk dönem eserlerini reddeden yazar, bu eserlerini toplum için yararı olmayan yapıtlar olarak adlandırır. Bu bağlamda yaşanan değişimle birlikte Tolstoy, artık yazar ve düşünür olarak varlığını sürdürür. İfade edilen birikimlerin sonucu olarak ahlaki kaygılarla kaleme aldığı "Diriliş *(Воскресение)*" ve bu tema çerçevesine oturtulmuş öykü, uzun öykü türünde eserler yazmaya başlar.

Köylüler ve köylülerin koşulları L. N. Tolstoy'un özellikle ikinci kırılmanın yaşandığı noktadan sonra tüm yaşantısını kuşatır ve sanatkâr bu doğrultuda hareket eder. Yazar, "eli kalem tutan bir adamın, aklına gelen ilk konu üzerindeki gevezeliğiydi bu." (Rolland, 2001, s. 50) diye ifade ettiği "Polikuşka" eserini küçümser, ancak yazın tarihine toprak

kölelerinin durumunu çarpıcı bir şekilde gözler önüne çıkaran bir yapıt armağan eder. Muhtelif zamanlarda hem kendisinin hem de halktan topladığı yardımları köylüler için kullanarak onların sorunlarını aza indirir. Bu, Tolstoy'un birçok Rus köylüsünün yaşam gerçekliğine ilişkin bitmek bilmez bir devinimidir (Bartlett, 2017, s. 217). Edebiyatçı kimliğinin yanı sıra bir pedagog gibi de hareket eder, Avrupa'daki okulları ve eğitim sistemini bizzat inceleyerek bugün eğitim bilimciler tarafından kabul gören eğitim sistemini Yasnaya Polyana'da kurmuş olduğu okulda köylü çocukları üzerinde uygular. Kendine özgü bir eğitim sistemi uygulamaya çalışan yazar, yaşadığı çağın metotlarını eğitim açısından uygun görmez. Tolstoy'un özgünlüğü ve eşsiz konumu düşünüldüğünde eğitsel düşüncesinin, sadece belirli bir çağın ürünü olmaktan ya da on dokuzuncu yüzyılın kendine has uygulamalarına bir tepkiden çok daha fazlası olduğu görülebilir (Moulin, 2018, s. 213). Sanatkâra göre eğitim ile birlikte insanlar gelişerek hak ettikleri konuma yükselebileceklerdir. Böylelikle köylüler eğitimin gücü ile birlikte ezilen ve itaatkârlardan yükselip ezenlerin safına katılabilirler (Tolstoy, 2020, s. 60).

Ahlaki normlarla oluşturduğu eserlerle yaşamın amacını, insan için temelde neyin gerekli olduğunu, erdemli olmayı vurgulayan yazara göre insanın tamamlanmasında en önemli ögeler insanlara ve çevreye karşı duyulan sevgi ve iyi ahlaklı olmadır. Nitekim sanatkâr bu doğrultuda hareket etmeye çalışarak yaşadığı dönemde toplum tarafından bir peygamber ilgisi görür. Dünyanın birçok yerindeki önemli dinî kişiliklerle ve düşünce adamlarıyla da sürekli fikir alışverişinde bulunarak tanınırlığını arttırır. Öyle ki yaşadığı Yasnaya Polyana yurtluğu tüm dünyadan farklı sınıfsal unsurlara sahip olan kişiler tarafından ziyaret edilir, kendisi ile röportajlar yapılır, söylemiş olduğu sözler adeta vahiymiş gibi çevresindeki kişiler tarafından not edilir. Evliliğin yasal zina olduğunu söylemesi, kilisenin devlet tekelinden ayrı hareket etmesi gerektiği düşüncesi, kötülüğe kötülükle karşılık verilmemesi gerektiği gibi ifadeleri sebebiyle anarşist bir kişilik olarak adlandırılan L. N. Tolstoy, yaşadığı dönemde birçok olumsuz yorumla karşılaşır, Yasnaya Polyana'daki okulu devlet birimleri tarafından basılarak kapatılır, Ortodoks kilisesi tarafından aforoz edilir ve çarlık gizli polisleri tarafından sürekli takip edilir. Kendi düşünce sistemi içerisinde kamu yararı doğrultusunda hareket edilmesi gerektiğini savunan yazar, doğal olarak dönemin otokratik yönetimi tarafından tehdit olarak kabul edilir. Kemal Tahir tarafından "krallığı ve peygamberliği" arasından sıkışıp kalmış bir edebî şahsiyet olarak tanımlanan (Düz, 2002, s. 213) yazarın edebî kişiliği önünde saygıyla eğilinir, fakat L. N. Tolstoy edebî kişiliğini bırakıp düşünür ve dinî kişiliğiyle yorum yapmaya başladığında toplum ve kurumlar tarafından büyük bir tepkiyle karşılaşır.

L. N. Tolstoy Belçika'da bulunduğu sırada prens Dondukov-Korsakov'un kızlarından birisinin kendisine anlatmış olduğu Rus köylü yaşamının değişik bir olayından hareketle Polikuşka'yı yazar (Troyat, 2010, s. 290). Öyküde geçen anlatı gerçek hayatta meydana gelir ve yazarın yurtluğu olan Yasnaya Polyana'ya yakın bir yerde vuku bulur. L. N. Tolstoy, eseri 1855 yılında yazmaya başlar ve 1863 yılında bitirerek "Russkiy Vestnik" adlı dergide yayınlar. Öyküde toprak kölesi Polikuşka'nın trajik sonu anlatılmaktadır. Kurtuluşu halkta bulan L. N. Tolstoy, 1850'li yıllarda toprak köleliğinin kaldırılması gerektiği düşüncesi içindedir. Nitekim bunun için de uğraş veren yazarın çabaları yetersiz kalır, çünkü hem yönetim hem de köylülerin eğitimsizliği buna imkân vermez. Edebî yaşantısının büyük çoğunluğunda köylüler ve bu insanların sorunları hakkında yazmış olan L. N. Tolstoy, "Polikuşka" eserinde bu insanların toplumsal şartların getirisiyle birlikte çektiği sıkıntıları, cahilliklerini ve dönemde sık sık yaşanan savaşlar neticesinde savaşın insanlar için ne anlam ifade ettiğini irdeleyerek eserini tamamlar. Bu çalışmada "Polikuşka" eseri yapı ve izlek bağlamında detaylı bir şekilde incelenerek dönem Rusya'sının şartları, toplumun ahlaki yozlaşması, yazarın bahsedilen durumlardaki tutumu ve çözüm önerileri irdelenecektir.

1. Yapı Unsurları

1.1. İsim-İçerik İlişkisi

Polikuşka, eserin başkahramanı Polikey'in hitabet sanatında ismin daha naif söylenmesiyle karşımıza çıkan bir söyleyiş formudur. Etimolojik olarak eski Yunanca kökenli bir isim olan "Polikarp" kelimesinden türeyen ve günümüzde kullanımına çok rastlanmayan Polikey ismi verimli anlamında kullanılan bir kelimedir (Petrovskiy, 1966, s. 181). Eser, başkişi Polikey'in hayat hikâyesi ve onu çevreleyen kişi ve olaylar bağlamında kurulduğundan dolayı eserin "Polikuşka" olarak adlandırılması sanatkâr tarafından seçilmiş uygun bir başlıklandırmadır. Edebiyat, ifade vasıtası olarak toplumun yarattığı dili kullanan bir sosyal kurum (Wellek vd. 2019, s. 118) olduğu için sanatkârın düstur edinmiş olduğu yaşadığı çevreyi ve gereksinimleri edebî yaratısında aktarma çabası bu açıdan daha anlamlıdır. Aynı zamanda eser içerisinde geçen anlatının Yasnaya Polyana'daki yer ve durumlara benzerlik göstermesinden dolayı "açık, geniş yer" anlamına gelen "pole" kelimesinin farklı bir kullanımıyla yazar tarafından Polikuşka/Polikey ismi elde edilir. Nitekim sanatkâr Yasnaya Polyana'da çalışan bir köylüyü prototip olarak kullanarak öykünün isimlendirilişini de bu şekilde seçer. Eser içerisinde geçen Dutlov, Yermil, Rezun, Jitkov gibi isimler de Yasnaya Polyana'da yaşayan köylülerin isimlerine benzerlik gösterir. Öyle ki anlatı içerisinde geçen Baraban isimli at aynı zamanda Yasnaya Polyana'da bulunan kayıt defterlerine göre yaşlılıktan dolayı iş yaptırılmayan ve yemlenmesine müsaade edilen atla aynı ismi taşır.[1] "L. N. Tolstoy hayatta nasılsa, sanatında da öyledir. Karşılaştığımız kişilerin karakterleri gördüğümüz, hissettiğimiz, kokladığımız, elle dokunduğumuz kişilerin karakterleridir." (Laffitte, 2016, s. 11) Bu bağlamda L. N. Tolstoy, çevresinde olan her ne varsa edebî yaratısında uygun bir şekilde harmanlayarak kullanır.

Eserin adını aldığı Polikuşka isminin etimolojik olarak verimli anlamına gelmesi başkişinin olumsuz anlamda da olsa elinin mahir olmasından kaynaklanır. Nitekim Polikey hırsızlık yapar, herhangi bir bilgisi olmamasına rağmen baytarlıkla uğraşır, ilaçlar hazırlayarak sonucu ölümcül olsa da hayvanlara tedaviler uygular ve bu da ismin verimli anlamını "olumsuz" olarak da olsa karşılar niteliktedir. Kahraman aslında özünde iyi tabiatlı bir insandır, fakat küçük yaşta kimsesiz kalmasıyla birlikte kendisiyle ilgilenilmemesi, bu yaşlardan itibaren art niyetli insanlarla karşılaşması ve kötü muameleye maruz kalmasından dolayı bu yapıdadır. Dünyayı anlamlandıran insan, çevresine, farkında olmadan değil de biraz bilinçli, düzenli, yöntemli ve tutarlı bir biçimde bakarsa, bakmaya çalışırsa o zaman ona homo semioticus[2] adı verilebilir (Rifat, 2021, s. 27). Eser içerisinde geçen aktarımda olduğu gibi Polikey aslında kendisine fırsat verildiğinde olumlu yönde, verimli bir şekilde hareket etmek arzusu içerisindedir. Bu bağlamda eserin başlığının -Polikey yerine- Polikuşka olarak seçilmesi hem yazarın kahramana sempati duyması hem de başkişinin etrafında geçen olayların aktarımının etkinliğini arttırması açısından uygunluk arz eder.

1.2. Olay Örgüsü

Öykü Rusya'nın bir köyünde iyi kalpli ve merhametli Hanımefendinin malikânesinde çalışan Polikey, Hanımefendi, Polikey'in karısı Akulina, Kâhya Yegor Mihayloviç, Dutlov ve köylüler arasında geçer. Yazar anlatıcı tarafından 15 bölümde aktarılan anlatı, insanların hem yaşam içerisindeki mücadelelerini, hem 1861 yılında toprak köleliğinin

[1] A. S. Petrovskiy, *İstoriya Pisaniya i Peçataniya "Polukuşki".* Erişim Tarihi:31.05.2022. http://tolstoy-lit.ru/tolstoy/proza/polikushka-kommentarii.htm

[2] Anlamlandıran insan.

kaldırılmasına rağmen eski düzenin sürdüğünü hem de toplumda vuku bulan ahlaki yozlaşmayı aktarır. Eseri aktarımı açısından iki bölüme ayırmak mümkündür.

I. Bölüm: Anlatıcının köydeki hayat ve insanlar hakkında bilgi vermesi ve okuyucuya Polikuşka ve ailesinin tanıtılması.

- Kâhya Yegor Mihayloviç'in Hanımefendiye köyden askere gitmek zorunda olanların durumunu açıklaması,
- Anlatıdaki karakterlerin çoğunun hem psikolojik hem de fiziki tasvirinin yapılması,
- Köyde hiç kimsenin askere gitmek istememesinden dolayı bir anlaşmazlığın meydana gelmesi,
- Dönem Rusya'sında her toprak sahibinin askere belirli sayıda kişi göndermesi, eğer göndermezse belirli bir meblağ para vermesi gerektiği,
- Hanımefendinin bu parayı vermek yerine askerlik anlaşmazlığının giderilmesini Kâhyadan talep etmesi,
- Başkişi Polikey'in ve ailesinin okura tanıtılması,
- Köylülerin hem hükümet hem de Hanımefendi karşısındaki çaresizliği ve keskin bir sosyal eşitsizliğin aktarımı.

II. Bölüm: Küçük yaşta anne ve babasız kalan Polikey'in kötü kişilerin yanında büyümesiyle hırsızlık yapmaya başlaması, fakat buna rağmen Hanımefendinin uşaklığını yapan Polikey'den kendini kanıtlaması için şehirdeki bir miktar parayı alıp getirmesini istemesi.

- Baytarlıkla da uğraşan Polikey ve çocuklarının evde otururlarken Hanımefendi tarafından çağrılmasıyla ailecek paniğe kapılmaları,
- Hanımefendinin Polikey'e kendisi adına şehirden bir miktar parayı alıp getirmesini isteyerek kendisini kanıtlama fırsatı vermesi,
- Özünde aslında iyi bir insan olan Polikey'in bu imkâna dört elle sarılarak şehre gitmek için hazırlık yapması ve yola koyulması,
- Hırsızlığı ile ün salmış Polikey'e böyle bir görev verilmesine köylülerin şaşırmaları, kıskanmaları ve ahlaki yozlaşmanın getirisiyle dedikodu yapmaları,
- Polikey'in yola çıkması ve şehre ulaşması,
- Şehirde parayı tahsil etmesi ve diğer köylülerin istediklerini alması,
- Polikey'in dönüş yolunda erdemli bir insan gibi davrandığı için övünmesi ve Hanımefendinin de bir kölesi olarak kendini kanıtladığına dair fikrinin gerçekleşeceğini düşünmesi,
- Şapkasının astarına koyduğu paranın şapkanın çok eski ve sökülmek üzere olmasından dolayı yolda uyuklarken farkına varmadan düşmesi,
- Köye yaklaştığı sırada parayı kontrol etmesiyle paranın yerinde olmadığını anlaması, paniğe kapılması ve geldiği yoldan geri dönerek parayı bulmaya çabalaması,
- Parayı bulamayan Polikey'in sakin bir şekilde eve gelmesi, karısına parayı Hanımefendiye teslim ettiğine dair yalan söylemesi,

- Karısının işe daldığı sırada bir ip alarak çatı katına çıkması ve kendisini asarak intihar etmesi,
- Marangozun karısının çatıya çıkması, Polikey'i ipte asılı bulması ve korkmasından dolayı merdivenlerden düşmesi,
- Çocuklarını sırayla banyo yaptıran Polikey'in karısının en küçük çocuğu yıkadığı sırada bağrışı duyması ve çatı katına doğru hareketlenmesi,
- Suda bıraktığı çocuğun baş aşağı kaymasıyla birlikte boğularak ölmesi,
- Olayı duyan köylülerin adeta bir tiyatro izlermişçesine toplanması ve dedikoduya başlaması,
- Kocasının intiharıyla feryat eden Akulina'nın küçük çocuğun boğularak öldüğünü görmesi üzerine aklını yitirerek gülmeye başlaması ve köylü kadınların onu teselli etmeye çalışması,
- Durumun Hanımefendiye bildirilmesi,
- Yeğeninin askere alınmasına göz yummak zorunda kalan Dutlov'un yolda Polikey'in düşürdüğü parayı bulması,
- Köye vardığında Polikey ve ailesinin başına gelenleri öğrenmesi ve parayı Hanımefendiye götürmesi,
- Hanımefendinin paranın uğursuz olduğu düşüncesiyle parayı Dutlov'a vermesi,
- Eve gelen Dutlov'un uyurken kâbus görmesiyle birlikte ertesi gün yeğeninin yerine askere göndermek için bir köle alması ve yeğenini askere gitmekten kurtarması,
- Dutlov, yeğeni ve yeğeninin karısıyla geri dönerken askere gidenleri görmesi ve askere giden kişilerin tasvirleri.

Olayların çözümlendiği ikinci bölümde köylüler, dönemdeki askerlik sorunu, köylülerin yaşadığı sıkıntılı durumlar üzerinden Çarlık Rusya'sındaki herhangi bir köyde yaşanabilecek durum aktarılır. Öykü dönem içerisinde tipik küçük insan olan Polikey ve ailesinin başlarına gelenlerle birlikte bir facia yaşanmasıyla son bulur.

1.3. Bakış Açısı ve Anlatıcı

L. N. Tolstoy'un keskin bir gözlem gücüyle kaleme almış olduğu öykü, 15 adet kısa bölüme yayılır, tanrısal bakış açısıyla bir sıfır odaklayım yapılarak yazılır. Yazar, karakterlerin hem fiziksel hem psikolojik kişiliklerini tasvir ederken detaylı betimlemeler yaparak okura hem dönemi ve yaşanılan ortamı, hem de yaşadıkları konumdan dolayı insanların yaşadıkları ahlaki yozlaşmayı ve cehaleti gözler önüne sunar. Hâkim bakış açısıyla ele alınan eserde sanatkâr, genellikle otoriter, bazense adil ve had bilici olmak üzere üç çeşit aktarım yolunu seçer. Dolayısıyla aktarım tek bir ağızdan ve zihinden aktarılarak okura sunulur (Sazyek, 2021, s. 51). *"Bana kalırsa, bizlerin Polikey'in yaptıklarına gülmemiz haksızlık olur. Güven aşılamak için Polikey'in kullandığı yöntemler, atalarımızı ve bizi etkileyen, çocuklarımızı da etkileyecek olan yöntemlerin aynısıydı."* (Tolstoy, 2005, s. 19), *"Polikey ahırda hizmet ederdi. İki taya bakar, atların sığırların kanını alır, toynaklarını temizler, yaralarına kendi bulduğu merhemleri sürer, tulumbayla su çeker, bütün bunlara karşılık erzak alırdı"* (Tolstoy, 2005, s. 15).

Öyküdeki karakterlerin bütün olarak aktarımında iç monologların önemi büyüktür. Bu bağlamda yazar bu yöntemi sıklıkla kullanır. *"Koynunda bin beş yüz ruble taşıyacak bir*

adamdı bugüne bugün. Dönerken isterse Davul'u köy yolunda Odest'e çevirir, aklına esen her yere gidebilirdi" (Tolstoy, 2005, s. 43).

Öyküde iç monolog ve tasvirlerin yanı sıra karakteri karakter yoluyla açıklama yöntemi vardır. Polikey konuşmalarında Hanımefendisinin ne kadar iyi yürekli birisi olduğunu dile getirerek Hanımefendi hakkında fikir sahibi olmamızı sağlar.

Yazar anlatıcı tekniğinde sıklıkla bulunan ve L. N. Tolstoy'un edebî sanatındaki özgünlüklerinden birisi olan tasvir, öykü içerisinde yoğun bir şekilde bulunur. *"Basma kılıflı yastıkları ve yorganı ile ana-babanın bölmesi, bebekli bir beşik, üzerinde yemek pişirilen, kap kacak yıkanan, bütün ıvır zıvırın konduğu at baytarı olan Polikuşka'nın çalıştığı üç ayaklı bir sehpa, tekneler, giyecekler, tavuklar, bir dana ve yedi kişilik bir aile bu daracık köşeyi dolduruyordu"* (Tolstoy, 2005, s. 14). Eser uzun öykü tarzında yazıldığı için aktarım tek yönlü bir şekilde ilerleyerek tek anlatıcı tarafından aktarılır. Anlatı tek bir kahramanın başından geçenleri aktarması ve sürekli ilerleyen bir yapıyla karşımıza çıkmasıyla uzun öykünün gereksinimlerini karşılar.

Karakterizasyonun açıklama yöntemiyle yapıldığı öyküde Forster'in kişilik tasnifine[3] göre Polikey ve Hanımefendi boyutlu, Akulina ise düz kişilerdir. Batı edebiyatlarının ve Rus edebiyatının Balzac, Stendhal, Jane Austen, Tolstoy, Dostoyevski gibi büyük romancıları genellikle her şeyi bilen yazar açısından karakterizasyonu gerçekleştirirler (Huyugüzel, 2019, s. 262). Dolayısıyla okur, karakterleri yazarın ağzından öğrenir. Başkişi Polikey psikolojik bir tiptir, çünkü öyküde sürekli kendisi ile iç hesaplaşma içindedir. Hanımefendi, Kâhya Yegor Mihayloviç, Dutlov ve Akulina toplumsal tiptir. Yani Hanımefendi dönemin tipik zengin toprak ağası tipi, Kâhya Yegor Mihayloviç Hanımefendiye yaranmak için isteklerine boyun eğen bir karakter, Dutlov dönemin köylü tipinin bir sureti, Akulina ise dönemin tipik kadın örneğidir.

1.4. Zaman

Anlatının entrik kurgu zamanı çizgisel bir düzlemde -ileriye doğru süreklilik arz eden- Çarlık Rusya'sının 1800'lü yıllarına tekabül eder. Dönem Rusya'sında yaşanan sosyal eşitsizlik ve adaletsizlik, keskin bir sınıf ayrımı, toprak köleliğinin resmi olarak kaldırılmasına rağmen düzenin yine eskisi gibi devam ettiği okura gösterilir. Aynı zamanda dönem içerisinde gerçekleşen savaşlar neticesinde askerliğin insanların zihninde ölüm olarak karşılık bulması ve bu durum karşısında insanların çaresizliği aktarılır. *"O andaki raporun konusu, asker toplamayla ilgiliydi. Pokrovsk Köyü'nden üç kişi göndereceklerdi askere"* (Tolstoy, 2005, s. 8).

Öykü nicel zaman bağlamında anlatının aynı dönemde ortaya çıkması, gelişmesi ve sonuçlanmasıyla oluşturulmuştur. Dolayısıyla yine uzun öykü türünün özelliklerinden birisi olan basit bir yapıda tek bir kahraman etrafında toplanan anlatı, bu duruma paralellik arz ederek tek bir zamansal çizgide ilerleyerek kendisini tamamlar. Olay zamanı, eserin aksiyonel omurgasının ileriye yönelik bir doğrultuda meydana getirdiği ana kronolojik bir çizgi olarak kabul edildiğinde (Sazyek, 2021, s. 249) zaman aktarımı eserde bu şekilde kendisine yer bulur. Fransız romancı ve kısa öykü yazarı Guy de Mouppasant'ın benimsediği klasik tarzda bir aktarıma örnek olan eser, öykü, vaka, anlatı zamanı düzleminde paralel bir doğruda ilerleyerek sonuçlanır.

1.5. Mekân

L. N. Tolstoy'un edebî kişiliğinin özünü oluşturan karakterlerden birisi köy ve köyde yaşayan insanları çevreleyen sorunsallardır. Yazarın doğumundan itibaren yaşamının neredeyse tamamını Yasnaya Polyana'da geçirmesi bu insanları doğrudan

[3] Detaylı bilgi için bk. Tekin, 2004, s. 96-97.

gözlemlemesine, onlarla birebir iletişim kurmasına dolayısıyla onları daha iyi özümsemesine vesile olur. Sanatkârın düşünce yapısına göre köylüler Rusya'nın asıl insanlarıdır ve diğer zümreler de ancak onlar gibi yaşayarak insanın özüne ulaşabilecektir. Bu bağlamda yazarın edebî külliyatına bakıldığında köylü ve köylü yaşamına dair yazmış olduğu eser sayısı azımsanamayacak kadar çoktur.

Yazarın 1863 yılında kaleme almış olduğu öykünün mekânı tipik bir Rus köyü ve bu köyde yaşayan insanların başından geçen olayların aktarımıdır. Keskin bir gerçekçilikle aktarılan anlatıda insanın yaşadığı mekân vasıtasıyla dünyadaki konumu belirlendiği düşünüldüğünde, adeta bir kast sistemi mantığında toprak köleliği ile yaşamına devam eden köylülerin bulunduğu mekân, Hanımefendinin malikânesinin aşağı kısmında bulunan yerdir. Dolayısıyla kahramanların düşünce yapıları ve ahlaki normları da bu mekânların özellikleriyle bezenir. Anlatı gerçek olaylardan beslenilerek kaleme alındığı için eser içerisinde tasvir edilen Polikuşka'nın ve diğer köylülerin yaşadığı yapılar Yasnaya Polyana'nın eski avlu binasında bulunan kulübelere benzerlik gösterir.

Köydeki olumsuz koşullar birkaç aile dışında herkes için çok kötüdür. İnsanlar sadece karnını doyurabilmekte, ev bile denilemeyecek izbelerde yaşamakta ve peçka olarak adlandırılan fırında hem yemek yapmakta hem ısınmakta hem de sıcak olduğu için fırının üstünde sırayla uyumaktadırlar. Kişilerin hayata bakışlarının darlığı ve küçüklüğüyle eş değer bir durum teşkil eden izbeler, karakter düşünce yapısının aktarımı açısından da önemli bir yere sahiptir.

Yukarıda, malikânede yaşayan Hanımefendi hayata karşı bazı histerik düşüncelere sahip olmasına rağmen nasıl geniş çerçevede düşünebiliyorsa, aşağıdaki izbelerde yaşayan insanlar da mekânın darlığı neticesinde o derece dar bir görüşe sahiptirler. Bunu ifade ederken de aynı zamanda "Tanrı böyle istedi." diye düşüncelerini destekleyerek bu sığlığı vurgularlar. Dolayısıyla mekânların insanların karakter ve düşünce yapısını oluşturmadaki önemi gözler önüne serilir.

Çevresel mekân olarak karşımıza çıkan iç- izbeler, malikâne- ve dış -köy, şehir- mekânlar içerisinde yaşayan insanların hayata karşı bakışlarını, var olma mücadelelerini, korkularını, sevinçlerini, kısacası insanoğlunu ilgilendiren ve çevreleyen her türlü ögeyi aktarmada önemli bir noktadadır. Olgusal mekân özelliği de taşıyan köylülerin yaşamaya çalıştığı izbeler aynı zamanda bu kişiler hakkında önemli ipuçları verir. Polikey'in acınası dış görünüşüne eşlik eden iç dünyasına ek olarak yaşadığı ortam da paralellik arz eder. *"Karısı ve çocuklarıyla, başını sokacağı berbat mı berbat, bedava verilmiş bir dam altında otururlardı"* (Tolstoy, 2005, s. 14).

Sınıfsal ayrımın keskin bir şekilde hissedildiği eserde, yaşanılan mekânlar insanların düşünce yapısını oluşturduğu kadar bu mekân dışında var olan insanlara karşı düşüncelerin belirlenmesinde de etkilidir. *"'Ne biçim kâhya bu böyle! Hanımefendinin sinirlerini bozdu, saat ikiye kadar uyumaz gayrı' diye düşünüyordu hizmetçi kız"* (Tolstoy, 2005, s. 13). *"Hanımefendiyi de telaşlandırdınız. Sormadan etmeden hizmetçiler bölümüne girilir mi? Köylü işte, ne olacak!"* (Tolstoy, 2005, s. 41) Hayattaki konumları Hanımefendinin iki dudağı arasında belirlenen hizmetçiler, imkânlar bakımından eşit konumda oldukları insanlara karşı konakta yaşamaları nedeniyle olumsuz düşünce içerisindedirler. Üstelik bu düşünce yapısına Hanımefendiyi gerçekten düşündüklerinden değil, kendi çıkarları açısından girerler.

1.6. Karakter Yapıları Bakımından Kişiler

1.6.1. Başkişi

Eserde figüratif kadronun -içerik ve yapı bağlamında- merkezinde yer alan kişi olarak karşımıza çıkan başkişi (Sazyek, 2021, s. 55), köylüler tarafından kötü gözle

bakılan, alkolik, hırsız olan Polikey'dir. Dolayısıyla anlatı içinde aktarımı yapılan hadise de Polikey'i çevreleyen olaylar çerçevesinde cereyan eder. Polikey hem olayların başlamasında hem de gelişip sonuçlanmasında ağır basan karakterdir.

Başkişi Polikey eskiden çalıştığı çiftlikteki ustasından hırsızlığı öğrenir ve bunda ustalaşır. Özünde iyi bir insandır, fakat içkiye olan düşkünlüğü onu her türlü ahlaksızlığa iter. Her fırsat bulduğunda hırsızlık yapar. L. N. Tolstoy, Polikey karakteri ile dönemin tipik, cahil, ahlaki açıdan yozlaşmış ve toplumun en alt tabakasındaki insanını tasvir ederek yaşanılan çağdaki köylülerin bir panoramasını sunar. Polikey aslında iyi tabiatlıdır, fakat onu çevreleyen toplumsal koşullar ve maddi imkânsızlıklar kötü yönde evrilmesine sebebiyet verir. Dolayısıyla özelde Polikey karakteri ile yansıtılan durum aslında genelde Rusya'da bulunan tüm köylülerin bir yansımasıdır. Bunun yanı sıra Polikey, dış görünüş olarak da dönem köylüsünün bir örneğini teşkil eder. *"Ezik görünüşlü, pasaklı, üstelik başka köyden gelmiş bir adam olan Polikey'i ne kilerci, ne büfeci, ne Kâhya, ne de hizmetçi korurdu. Onun tek arka çıkanı, tek kayıranı yoktu"* (Tolstoy, 2005, s. 14). Görünüşüne paralel olarak toplumda sınıfsal düzlemde aralarında çok bariz bir fark bulunmayan insanlar tarafından da hakir görülür.

1.6.2. Norm Karakterler

Öyküde başkişi Polikey'in okur tarafından daha derinlemesine anlaşılmasını sağlayan norm karakterler yazar-anlatıcı, Akulina, Kâhya Yegor Mihayloviç ve Hanımefendidir. Olaylar zincirinin geçtiği ortamın somutlaşması, bu bağlamda dekoratif altyapının canlı ve zengin bir görünüm sunması bakımından ufak da olsa bir işleve sahiptirler (Sazyek, 2021, s. 137). Yazar-anlatıcının Polikey'in hayatından sunduğu kesitlerin yanı sıra bahsedilen karakterlerin başkişi hakkında yaptıkları tahakkümler okura Polikey'in karakterini anlamada boyutluluk imkânı sunar. Böylelikle okur Polikey'in asıl mizacını öğrenir. *"İşte bu seyisin yanında Polikey çıraklık yaptı, genç yaşında eli kötü şeylere alıştı. Sonra bunlardan kurtulmak istediyse de başaramadı. Anasız-babasız büyümüştü; ona terbiye verecek yakını bulunmayan, zayıf karakterli bir delikanlıydı"* (Tolstoy, 2005, s. 15).

Akulina karakteri ise başkişinin içerisindeki iyiliği bilen ve bunu açığa çıkarmaya çalışan kişi olarak ortaya çıkar. Yaşadıkları zor hayata her anlamda kol kanat geren Akulina bunun yanı sıra kocasına iyi bir insan olması ve bunu kanıtlaması için destek olur, öğüt verir. *"Tanrı yardımcın olsun, İlyiç, dedi. Gittiğin zaman ağzına bir damla içki koymamak için İsa adına haç öpmeni istiyorum"* (Tolstoy, 2005, s. 27). Akulina'nın anlatı içerisindeki ifadeleri Polikey'i anlamlandırmada önemli bir yerdedir. Güçlü, kuvvetli, akıllı, çalışkan, güzel bir kadın olan Akulina, kocasının tek destekçisidir. *"Akulina çocuklarını, kocasını yur yıkar, sırtlarına giyecek diker, keten büker, dokur, ağartır, yemeğini ortak ocakta pişirir, kotarır, komşularıyla çekişir, dedikodu yapardı"* (Tolstoy, 2005, s. 15). Akulina da kocası gibi dönemin tipik köylü kadın örneğini teşkil eder. Hanımefendi ise öyküde Akulina ile aynı işlevi görür. *"Söz ver bana. Dürüstçe, namusunla gidip geleceksin. Anlıyor musun? Bütün geleceğin bu işe bağlı!"* (Tolstoy, 2005, s. 26)

1.6.3. Kart Karakterler

Eserde bulunan kart karakterler 1800'lü yılların Çarlık Rusya'sında bulunan tipik bir köyün nasıl bir yapıda olduğunu göstermesi açısından önemli bir yerdedir. Nitekim dönemin toplumsal, ekonomik, ahlaki yapısı hakkında okurun çıkarım yapabilmesini sağlayan Hanımefendi, Kâhya Yegor Mihayloviç, Dutlov, Akulina, marangozun karısı, köylüler ve askere götürülen gençler anlatı içerisindeki devinimleriyle okurun dönemi tanımasını sağlar. Aynı zamanda fon karakterin niteliklerine de sahip olan bu karakterler tek bir özelliğe sahip olarak öykü içerisinde var olarak işlevsellik kazanırlar.

1.6.4. Fon Karakterler

Öykünün anlatım gücünü arttırmak ve anlatıyı süreğen hale getirmek amacıyla eserde birçok karakter kendisine yer bulur. Hanımefendi, Kâhya Yegor Mihayloviç, Dutlov, Akulina, marangozun karısı, köylüler ve askere götürülen gençler kart karakterler olduğu kadar aynı zamanda fon karakter işlevini de görürler. Bu karakterler vesilesiyle öyküden çıkarım yapabilmek daha olağan bir hâle gelir.

2. İzleksel Kurgu

Köylü işte, ne olacak!

Rusya yüz ölçümü olarak büyük olduğu kadar içerisindeki barındırdığı muhtelif insan tipleri ve sınıfsal ayrışmalar olarak da çeşitlilik arz eder. Dolayısıyla "Hiçbir ülke edebiyatı Rus edebiyatı kadar angaje bir edebiyat olmamıştır; hiçbir ülke edebiyatı insanın sefalet ve yoksulluğu konusuna Rus edebiyatı kadar eğilmemiş, onun kadar yürek parçalayıcı betimlemelere girmemiştir" (Laffitte, 2016, s. 339). Rusya'nın demografik yapısının büyük bir bölümünü oluşturan aşağı tabaka insanları ülkenin ilk kurulduğu yıllardan itibaren tarih sahnesinde yerini alır. Ülkenin yaklaşık % 90'lık nüfusunu temsil eden küçük insanlar ya köyde bir toprak beyinin boyunduruğu altındadır ya da şehirde kötü koşullarda yaşamakta ve çalışmaktadır. Küçük insan sınıfının büyük bir çoğunluğunu oluşturan köylülerinin -toprak köleleri- sorunları zaman zaman kendine yer bulsa da 1861 yılında yapılan toprak köleliğinin kaldırılması ile önemli bir safhaya ulaşır. 1861 tarihli Çarlık Manifestosu'na göre toprak köleliği kaldırılır, köylüler ise belirli bir meblağ karşılığında toprak satın alma hakkına sahip olur. Toprak beylerinin boyunduruğundan yeni yeni kurtulan köylülerin ise henüz maddi açıdan bir kazanımı olmadığı için çareyi şehirde fabrikalara, işletmelere gidip çalışmakta bulurlar ve L. N. Tolstoy'un kendi ifadesiyle kapitalist bir köleliğe mahkûm ettirilerek "zamanlarının farklı bir kölesi" olarak çalışmaya başlarlar. Hem Yasnaya Polyana hem de şehirde bu insanlar ülkede olumlu yöndeki değişikliğe rağmen kötü koşullar altında ezilmeye devam eder. Bu duruma yazarın son büyük romanı "Diriliş *(Воскресение)*" eserinde tasvir ettiği gibi toprak sahibi olma durumunu reddetmeleri eklenince bu insanların hayat koşullarında iyileşmeler gittikçe gecikir. Yazarın durumu bizzat gözlemleme imkânına sahip olmasıyla birlikte ülkenin çoğunluktan ziyade azınlığın keyfiyeti noktasında yönetildiğini düşünür ve bu amaçla açlık derecesinde olan halka yardım için birçok faaliyette bulunur.

Sanatkâr, öz yaşam hikâyesinin doneleriyle bezediği "Çocukluk *(Детство)*" adlı eserinde malikânelerinde köylülere karşı kötü tutuma çocuk yaşlardan itibaren bir nefret duyar. L. N. Tolstoy yaşamı boyunca küçük insanları özellikle küçüklüğünden beri içerisinde doğup büyüdüğü insanlar olan köylüleri ilgilendiren her konuda fikir beyan eden Rus edebiyatçıları arasında en önde gelen yazarlardandır. Eğitimsiz, boğaz tokluğuna çalışan hem sosyal hem de maddi anlamda çok kötü durumda olan ve adeta bir kast sistemi gibi ilerleyen bu düzen altında ezilen insanlar, sanatkârın en çok eğildiği konulardan birisi olur. Dolayısıyla yazarın edebî külliyatına bakıldığında köy ve köylü temalı birçok eser kendisine yer bulur. Anılan eserlerden birisi olan "Polikuşka" eseri de L. N. Tolstoy'un köylülerin askere alınma korkusu bağlamında yazdığı eserlerinden birisidir. Eser Tanrısal bakış açısıyla kaleme alınarak bu insanların durumları tüm keskinliğiyle gösterilir. Hacim ve içerik olarak bir uzun öykü formatında olan eser, anlatılanların yoğunluğu çerçevesinde yazarın öykü sanatında önemli bir yerdedir. Eserin ihtivasını anlamlandırmada ve yapı-izlek bağlamında derli toplu bir düzlem oluşturmada önemli bir enstrüman olan KORA Şeması[4] (Korkmaz, 2015, s. 103) şu şekilde gösterilebilir:

[4] Detaylı bilgi için bk. Korkmaz, 2015.

	Ülküdeğer (Tematik Güç)	Karşıdeğer (Karşı Güç)
Kişi Düzlemi	Polikey Akulina	Hanımefendi Kâhya Yegor Mihayloviç Dutlov Marangozun Karısı Yermil
Kavram Düzlemi	Ahlak İnanç Varoluş Kendini Gerçekleştirme Ümit	Hırsızlık Alkoliklik Askere alınma Yoksulluk Yozlaşma Dedikodu Bireysel çıkar
Simge Düzlemi	Hanımefendinin Konağı Polikey'in Kulübesi Baytarlık Hümanizm	Askerlik Sosyal eşitsizlik Ahlaki yozlaşma

Tablo 1

Eser ilk olarak basıldığında etraflıca bir değerlendirme görmez, liberal ve muhafazakâr basın yapıta kaba bir tepki gösterir.[5] Anlatı, sanatkârın yaşamında önemli bir yer kaplayan ve yaşadıkları bir tartışma yüzünden uzun süre küs kalan İ. S. Turgenyev tarafından değerlendirilir. İ. S. Turgenyev, A. A. Fet'e yazmış olduğu mektupların birinde *"siz gittikten sonra Tolstoy'un Polikuşka'sını okudum ve bu büyük yeteneğin gücüne şaşırdım. (...) Harika sayfalar var. İnsanın iliklerine kadar işliyor. (...) Tam bir usta!* (Turgenyev, 1988, s. 265)" diyerek esere hak ettiği değeri verir. Önce eseri hiç beğenmediğini dile getiren (Tolstoy, 2020, s. 285) L. N. Tolstoy eserde toprak kölelerinin içinde bulunduğu kötü durumu, eğitimsizliklerini, devlet karşısında çaresizliklerini trajik bir anlatıyla aktarır. L. N. Tolstoy, kuşkusuz, kahramanının iç dünyasını, ruhsal güzelliğini ortaya çıkarmaya çalışır. Ancak yazarın insanlara olan sevgisi, hikâyede ve bir köylü ailesindeki yaşamın ve ilişkilerin detaylarını aktardığı ayrıntılı bir bakışta kendini gösterir.[6] Öykünün başkişisi Polikey olmasına rağmen, Polikey karakteri ile o dönemde çoğu köylünün başına gelenler dile getirilir ve öyküde ahlaki problemlere de değinilerek maddeci toplumun eğitimsiz köylülerin üzerindeki etkisi de gösterilmeye çalışılır. Bunun yanı sıra L. N. Tolstoy, okuyucuya sadece sıradan köylülerin yaşamının zorluklarını göstermekle kalmaz, aynı zamanda onu felsefi anlamda geniş bir genellemeye vardırır: yaşam ve ölüm, başarı ve başarısızlık, mutluluk ve mutsuzluk arasındaki sınır çok incedir, kolayca geçilebilir ve buna hazırlıklı olunmalıdır (Abramova, 2020, s. 56). İnsan yaşamının toplamında var olmuş, olan ve olacak olan bu ögeler sanatkâr tarafından küçük insan Polikey'in yaşamı etrafında trajik bir şekilde aktarılır.

Öyküde, dönemde ezilen toprak kölelerinin durumu anlatılır. Her sene toprak beyi devlete 3 asker vermek zorundadır. Bu yüzden köyde her sene askere gidecek kişilerin seçimi yapılır. Aslında köylülerin askere gitmemesini sağlayacak bir olay vardır: Her asker başına 300 ruble vermek, fakat Hanımefendi bu parayı vermek niyetinde değildir. O dönemde her şekilde ezilen köylüler bu yüzden çaresiz askere gitmek zorundadırlar. Bu yüzden ezik görünüşlü, pasaklı, başka köyden gelmiş olan, kimsenin arka çıkmadığı Polikey'i askere göndermek kâhyanın kolayına gelmektedir, çünkü Polikey köylülerin gözünde sevilmeyen, hırsız damgası yemiş birisidir. Kâhyanın Dutlov'un yeğeni İlyiç'in yerine Polikey'i askere göndermek istemesinin nedeni Dutlov'un diğer köylülere göre

[5] Linkov, V. Ya. (1979). *L. N. Tolstoy Sobraniye Soçineniy v 22 tomah.* Moskva: Hudojestvennaya Literatura. Erişim Tarihi:31.05.2022. https://rvb.ru/tolstoy/02comm/0024.htm

[6] Linkov, V. Ya. (1979). *L. N. Tolstoy Sobraniye Soçineniy v 22 tomah*. Moskva: Hudojestvennaya Literatura. Erişim Tarihi:31.05.2022. https://rvb.ru/tolstoy/02comm/introcomm_3.htm

daha varlıklı olmasıdır. Kâhya Dutlov'a 300 rubleye ona güzel bir gönüllü bulabileceğini söyler. Ayrıca Hanımefendi, kâhyanın Dutlov'un yeğeninin askere gönderilmemesi isteğine karşılık Dutlov'dan rüşvet alabileceği konusunda da şüphelenir. Dönemde yaşanan ahlaki yozlaşmadan dolayı insanlar arasında bir çıkar ilişkisi görülür, güçlünün güçsüzü ezdiği bir yapı kendisine yer bulur.

Dönemde askere gitmek bütün toprak köleleri için çok büyük bir olaydır, çünkü köylüler askere gitmeyi bir nevi kendilerine verilmiş bir ceza olarak görür. Askere giden birisinin öleceğine kesin gözüyle bakılır. Bu yüzden Polikey'in karısı Akulina kocasının askere gönderilmesi korkusu ile sürekli genç yaşında dul kalacağından endişelenmektedir. Durumun vahametine binaen köylüler askerlikten kurtulmak için birbirlerine *"umarım ordudan ihraç edilirsin* (Tolstoy, 2005, s. 47)" gibi dileklerde bulunurlar. Çünkü askere gitmek ölmek demektir ve bir nevi sürgün anlamına gelmektedir. Askere gitme korkusu öyle büyüktür ki Polikey askere gidecek olan Dutlov'un yeğeni İlyiç'e *"doktora on ruble rüşvet veren bir köylünün askerden kurtulduğunu"* (Tolstoy, 2005, s. 47) söyler. L. N. Tolstoy'un erken dönem sanatının en çarpıcı eserlerinden birisi olan anlatıda paranın insanların hayatlarını değiştirebileceği düşüncesiyle yazarın *belanın kapılarını açan paradır* düşüncesi paralellik arz eder.

O dönem zengin ve fakir arasındaki durum da kendini belli eder, çünkü fakir bir köylü askere gitmeyi reddetse bile bu çok da fayda etmez, ama diğer köylülere göre durumu daha iyi olan Yermil'e Kâhya dâhil kimsenin sesi çıkmaz. Yermil sanki *"ne söylerseniz söyleyin, bana vız gelir. Dört oğlum var, ama bakın kimse el süremiyor* (Tolstoy, 2005, s. 31)" der gibidir. Zengin ve fakir arasındaki ayırım her katmanda kendini gösterir. Askere kimin gideceğini belirlemek için köylülerin arasına gelen Kâhyayı görünce herkesin kafasındaki şapkayı saygı gösterisi olarak çıkarması buna örnektir. Çünkü o dönemde büyük bir unvan olmamasına rağmen Kâhya diğer köylülere göre üst seviyededir.

Yine öyküde Rezun ve İgnat adlı iki köylünün arasındaki atışma da köylülerin o dönemde ahlaki açıdan yozlaştıklarının keskin örneklerinden birisidir. Cahiliyetin getirisiyle birlikte insanlar kendi çıkarlarına olmayacak bir şeyi kesinlikle reddeder ve yapmış oldukları kabul görmeyen hareketleri savunarak haklı çıkma yarışına girerler. Hırsız gözüyle baktıkları Polikey'i aşağılamalarına rağmen kendi yaptıkları hırsızlıkları normalmiş gibi anlatırlar.

Polikey ve ailesi eserde çok yoksul olarak tasvir edilir. Ezik görünüşlü, pasaklı birisi olarak aktarılan Polikey, ailesiyle birlikte çok dar bir evde yaşamlarını sürdürmeye mahkûmdur. Öyle ki çocukların dışarı çıkmaya elbiseleri dahi yoktur ve sırayla dışarıya çıkarlar. Çocuklar babalarının şehirden geri dönmeyişine, yatarken üstlerine örttükleri giysiler yüzünden üzülürler, çünkü babaları o giysileri giyip şehre gitmiştir. *"... çocukların üzüntüsü ise babalarının sırtındaki giysiler yüzündendi"* (Tolstoy, 2005, s. 57). *"Sırtında eski bir hırka vardı. Bu hırka ailede yorgan, kürk, başörtüsü, halı, Polikey'in paltosu türünden çeşitli işlere yarardı"* (Tolstoy, 2005, s. 39). Sosyal ve maddi eşitsizliğin keskin bir şekilde verildiği bu durum yazarın detaylı gözlemleriyle birlikte satırlara aktarılır. Nitekim eserde aktarılan Polikey ve ailesinin durumu gerçek yaşamda var olan köylülerde de bu şekildedir ve insanlar sadece yaşamaya çabalama uğraşındadırlar.

Polikey aynı zamanda bir baytardır ve bilinçsiz bir şekilde ilaçlar yapıp hayvanları tedavi etmeye çalışır. Hayvanların zaman zaman ölmesine rağmen yine de halk ona hayvanları getirir, çünkü köyde Polikey dışında hayvanların bakımından anlayan başka kimse yoktur. Dolayısıyla cahiliyetinin de verdiği cesaretle Polikey bu mesleği deneme yanılma yöntemiyle sürdürür*. "Atlara eziyet ettikçe, hayvancağızları öldürdükçe Polikey'e daha çok inanıyorlar, ona daha çok at getiriyorlardı"* (Tolstoy, 2005, s. 19). Polikey dâhil köydeki çoğu kişinin okuma ve yazması yoktur. Öyle ki Polikey üstünde taşıdığı yüksek

meblağlı para zarfının üstünde ne yazdığını dahi okuyamamaktadır. Eserde aynı zamanda köylülerin cehaleti ve eğitilmesi gerektiği üzerine eğilen L. N. Tolstoy, burada köylülerin cahilliğini keskin bir şekilde yansıtır. Sanatkâr yaşamının önemli bir kısmını köylüleri eğitmek için harcar ve onların bağnazca düşüncelerinden kurtulmalarını ister. Öyküde askere gitme olayı için *"Tanrı böyle buyurdu* (Tolstoy, 2005, s. 36)*, her şeyi Hıristiyanca yargılamalı* (Tolstoy, 2005, s. 33)" sözleri de halkın bilinçsizliğini göstermektedir.

Öyküde yine dönemin komşuluk ilişkilerinin çarpıklığı da göz önüne çıkar. Marangozun karısı olan yan komşuları çok kurnaz, sinsice davranan bir karakterdedir. Öyle ki Polikey kendini astığında ve küçük çocukları Smoyka banyo yaptırıldığı suda boğulduğunda dahi kendisinin Polikey'i nasıl gördüğünü, nasıl son anda merdivenlerden düşmekten kurtulduğunu herkese anlatma çabası içindedir. *"Öyküsünü henüz işitmeyenleri buldukça marangozun karısı beklemediği görüntü karşısında nasıl allak bullak olduğunu, merdivenlerden düşmekten nasıl kurtulduğunu anlata anlata bitiremiyordu* (Tolstoy, 2005, s. 63)." Olayı öğrenip evin önünde toplanan köylüler ise marangozun karısının bacağını baltayla kopardığını, çamaşırcı kadının üçüz doğurduğunu, aşçının kedisinin kudurup herkesi ısırdığını anlatırlar birbirlerine, fakat işin doğrusunu öğrendiklerinde ise sadece istavroz çıkarıp dağılırlar (Tolstoy, 2005, s. 64). Yani köyde yaşayanlar bu derece ilgisizlerdir birbirlerine. Hanımefendinin olayı duyması üzerine Akulina'yı ziyarete gelmesinde de bu ilgisizlik kendisini gösterir. *"Hanımefendiyi Akulina'nın 'köşe'sinde görmemek olur muydu hiç!* (Tolstoy, 2005, s. 65)" Bu ilgisizlik beraberinde toplum içerisindeki dinamiklerin çürümüş olduğunu ve her yönden geri kalmış olan köylülerin ahlaki açıdan da yozlaşmışlığını vurgular.

Dutlov ise Polikuşka'nın ölümüne neden olan parayı kayıtsızca kabul eder, hatta Hanımefendinin parayı geri almasından bile korkar. Polikey'in ölmesinin onun için çok da bir değeri yoktur. Polikey'in ölümüne neden olan para Dutlov'un yeğeni İlyiç'in askere gitmesini engeller. Sonuç itibariyle askerde kesin olarak öleceği düşünülen Dutlov'un yeğeni İlyiç, bedelini Polikey'in ödediği para sayesinde kurtulur, fakat bedel ölümle sonuçlanır ve aile trajik bir şekilde dağılır.

Dönem Rusya'sında eserde aktarılan askerlik korkusu köydeki toprak kölelerinde olduğu kadar şehirde kötü koşullar altında yaşayan insanlarda da vardır. Nitekim bunun bir örneğini F. M. Dostoyevskiy'nin "Yufka Yürekli" adlı eserinde de görürüz. Çalışmalarını zamanında bitiremeyeceğini anlayan başkahraman Vasya onu ceza olarak askere göndereceklerini düşünerek aklını yitirir. Aynı zamanda Polikey ve Vasya'nın diğer benzerliği de kendilerine verilen görevi yerine getirememeleridir. Olayların sonunda Vasya aklını yitirirken Polikey ise intihar eder. Dolayısıyla ister köy ister şehir olsun küçük insanların kaderi hep kötü bir şekilde son bulur.

Sonuç

Bir eserin detaylı bir şekilde irdelenmesinde edebî eleştirinin elini kuvvetlendiren *yapı ve izlek,* yapıtın içeriğinin ve kurulumunun açımlanmasında önemli bir enstrümandır. İrdelenen eserin bir yandan yapısal unsurları üzerinde detaylı tahakkümler ve açıklamalar verilmesine müsaade eden *yapı* konusuna diğer yandan yazarın eserinde aktarmak istediklerini satır aralarına dâhil ettiği *izlek,* eser eleştirisinin olgunluğa ulaşmasına vesile olur. Dolayısıyla eser incelemesinde ana yönelim olarak seçilen bu tekniğin sunduğu imkânlardan sonuna kadar faydalanılarak çalışmayı olgunluğa ulaştırmak amaçlanmıştır.

Edebiyatçı, düşünür, insanlığın ahlaki değerlerinin savunucusu L. N. Tolstoy 82 yıllık yaşamı boyunca hayatında birçok önemli kırılma yaşar. Dünyadaki varlığını anlamlandırabilme yetisini keşfettiği günden itibaren insanoğlunu ilgilendiren konularda tahakkümlerde bulunarak edebî sanatını da bu doğrultuda şekillendirir. Çalışmaya konu

olan eserini bu duyarlıklarla ele alan yazar, dönem içerisinde sefalet, cahiliyet, askerlik gibi olaylarla hayatları bezenmiş küçük insanların yaşamındaki olumsuzlukları keskin bir gözlem gücü ve güçlü bir tasvirle aktararak çalışmasını yetkinleştirme başarısı gösterir.

Yasnaya Polyana'da doğduğu günden itibaren hayatı boyunca savunacak olduğu köylüler ile sıkı bir ilişki içerisinde olan L. N. Tolstoy özellikle edebî yaratısının ikinci dönemi olarak adlandırabileceğimiz dönemde bu insanları yapıtlarının ana malzemesi yaparak birçok eser verir. Toprak köleliğinin 1861 yılında kaldırılmasından hemen sonra 1863 yılında ortaya çıkan "Polikuşka" eseri de yazar tarafından kaleme alınan en yetkin yapıtlarından birisidir. Yazar bir köylü olan Polikey'i ve onu çevreleyen hayatı köylülerin hayat koşulları, eğitimsizlikleri, ahlaki açıdan yozlaşmışlıkları bağlamında başarılı bir şekilde irdeler. Hayatı boyunca bir köylü gibi yaşamanın gerekliliğini savunan sanatkâr, bu insanların öz itibariyle naif ve iyi insanlar olduklarını, fakat içerisinde yaşamaya mecbur oldukları koşulların bu duruma sebebiyet verdiğini düşünür. Eser, ortaya çıktığı dönemin çarpıklıklarını göstermesi açısından önemli bir yer teşkil eder. Özelde Polikey ve ailesinin yaşadığı trajedi ve kötü koşullar genelde dönem Rusya'sının herhangi bir köyünde yaşanabilecek bir olaydır. Dolayısıyla eser içerisinde aktarımı yapılan hayat koşulları, cahiliyet ve yozlaşmalarla dönemin bir panoraması gözler önüne serilir.

Eserlerini ilk kaleme aldığı zamandan itibaren hem Rus hem de dünya edebiyatı tarafından olumlu ve olumsuz olmak üzere çok sayıda değerlendirme gören L. N. Tolstoy'un edebî yaratısı geçmişte ve günümüzde olduğu gibi gelecekte de bu önemi korumaya devam edecek ve büyük yazar ve yapıtları üzerine değerlendirmeler kendisine yer bulacaktır.

KAYNAKÇA

ABRAMOVA, V. İ. (2020). "Obrazı i Detali Povesti L. N. Tolstogo "Polikuşka". Transliruyuşiye Simvoliku Granitsı". *Tulskiy Nauçnıy Vestnik: Seriya İstoriya. Yazıkoznaniye*. III/3: 51-59.

BARTLETT, R. (2017). *Tolstoy Bir Rus Hayatı*. (çev. Zafer Avşar). İstanbul: Everest Yayınları.

HUYUGÜZEL, Ö. F. (2019). *Eleştiri Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

KANSU, N. A. (2016). *Bir Eğitimcinin Kaleminden Öğretmen Tolstoy*. (hzl. Metin Atuf Kansu). Ankara: Telgrafhane Yayınları.

KORKMAZ, R. (2015). *Yazınsal Okumalar*. İstanbul: Kesit Yayınları.

LAFFITTE, S. (2016) *Tolstoy ve Çağdaşları*. (çev. Selahattin Bağdatlı). İstanbul: Alfa Yayınları.

MOULIN, D. (2018). *Eğitici Tolstoy*. (çev. Özlem Akşay). Ankara: Hece Yayınları.

PETROVSKIY, N. A. (1966). *Slovar Russkih Liçnıh İmen.* Moskva: Sovetskaya Entsiklopediya.

POSPELOV, G. (2014). *Edebiyat Bilimi*. (çev. Yılmaz Onay). İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

RİFAT, M. (2021). *Metnin Sesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

ROLLAND, R. (2001). *Tolstoy*. (çev. Tahsin Yücel). İstanbul: Multilingual Yayınları.

SAZYEK, H. (2021). *Roman Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Hece Yayınları.

TEKİN, M. (2004). *Roman Sanatı 1 Romanın Unsurları*. Ankara: Ötüken Neşriyat.

TOLSTOY, L. N. (2020). *Günlükler 1847-1910*. (çev. İbrahim Kapaklıkaya). İstanbul: Dergâh Yayınları.

TOLSTOY, L. N. (2020). *Makaleler ve Mektuplar*. (çev. Cahit Kılıç-Araz Gündüz). İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.

TOLSTOY, L. (2005). *Polikuşka*. (çev. Mehmet Özgül). İstanbul: Can Yayınları.

TROYAT, H. (2010). *Lev Tolstoy*. (çev. Z. Canan Özatalay-Işık Ergüden). İstanbul: İletişim Yayınları.

TURGENYEV, I. S. (1988). *Polnoye Sobraniye Soçineniy i Pisem v Tridtsati Tomah Tom V.* Moskva: Nauka.

VOLKOV, S. (2010). *Büyülü Koro Lev Tolstoy'dan Aleksandr Soljenitsin'e XX. Yüzyıl Rus Kültür Tarihi*. (çev. Sabri Gürses). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

WELLEK, R. - A. WARREN (2019). *Edebiyat Teorisi*. (çev. Ö. Faruk Huyugüzel). İstanbul: Dergâh Yayınları.

WILSON, A. N. (2019). *Tolstoy.* (çev. Nurettin Elhüseyni). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İnternet Kaynakları

DÜZ, O. (2002). *Tolstoy Hayatı, Eserleri Üzerine Makaleler ve Aforizmalar*. İstanbul: Kaknüs Yayınları. Erişim Tarihi: 25.05.2022.

https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1099834

LINKOV, V. Ya. (1979). *L. N. Tolstoy Sobraniye Soçineniy v 22 tomah*. Moskva: Hudojestvennaya Literatura. Erişim Tarihi: 31.05.2022.

https://rvb.ru/tolstoy/02comm/0024.htm

PETROVSKIY, A. S. *İstoriya Pisaniya i Peçataniya "Polukuşki".* Erişim Tarihi: 31.05.2022.

http://tolstoy-lit.ru/tolstoy/proza/polikushka-kommentarii.htm

EXTENDED ABSTRACT

L. N. Tolstoy's literature is known the world over. He was born in 1828 in Yasnaya Polyana, in Tula, Russia. He produced many a literary and philosophical work in the 82 years he lived on this earth. His keen sense of observation, the strikingness of his depictions, and his linguistic artistry make him a classic in Russian literature. Good economic opportunities and a good education led him to start writing at an early age. His diaries were his stepping tone into the world of authorship and helped him reach literary maturity. They also show us his emotional state and how Russia and Russian society evolved.

Tolstoy saw the world with different eyes. He drew on the Russian literary traditions of N. M. Karamzin and A. S. Pushkin. While he never finished university, he did mingle with locals in Yasnaya Polyana – a school in its own right. Yasnaya Polyana was important for Tolstoy's worldly and literary life. He was inspired profoundly both by its wilderness and village life and would end up defending both positively throughout his life.

His early works are realistic: "War and Peace", "Anna Karenina" and lengthy short stories. However, he experienced pauses both in his life, his literary adventure, and relationship with religion, to the point he finds himself despising nobility tapping into

spirituality in place of materiality. That in turn shaped his later books, which take on a more philosophical rather than practical air. From that emerged "Resurrection" alongside short stories about moral issues.

The peasants surrounding Tolstoy's whole life – especially after the second great pause – shaped his work as well. He despised "Polikushka" at the time wrote it, however used it to teach his readers about how hard a peasant's life was. He tried to minimize their problems through dotation, as well as act as a pedagogue, examining the schools and education system(s) across Europe himself, and introduce what he learned to Yasnaya Polyana. He never felt the methods of the age to be appropriate for education. However, he also believed that education could people rise to the position they deserved in life. He emphasised the purpose of life, what is essential for human beings, and being virtuous with the works he created with moral norms. To him, the most important elements in the completion of a human being are love for people and the environment, and good morals. Tolstoy tried act on behalf of society during his lifetime, like a prophet. He constantly exchanged ideas with important religious figures and thinkers from many parts of the world. Over time, people from all walks of life and around the world came to visit him in Yasnaya Polyana, interview him, and study his work. Tolstoy was called an anarchist because of he thought that that marriage is legal adultery, the idea that the church should act separately from the state monopoly, and that evil should not be retaliated with evil. As a result, he faced sharp criticism during his lifetime; moreover, his school in Yasnaya Polyana was raided and closed by the state. He eventually got excommunicated by the Orthodox church and watched by the tsarist secret police. He argued that it was necessary to act in line with public interest, and for that, was viewed as a threat by those in power. Nevertheless, people bowed respectfully to his literary personality even though society and institutions alike did not concur with his take on religion.

The majority of his literary career focused on village life and its hardships. In "Polikushka" takes a closer look at troubles and ignorance of the villagers over social conditions, and what war meant to them amidst a backdrop of constant warfare. In this study, we shall examine "Polikushka"'s structure and theme in detail, and the conditions of Russia of that period, moral corruption in Russian society, Tolstoy's attitudes about both, and how he thought they should be fixed.